

Feltbestemmelse af overgangsdragter af hanner af Hede­høg *Circus pygargus* og Steppehøg *Circus macrourus*

STEEN CHRISTENSEN

(With an English summary: Field-identification of *Circus pygargus* and *Circus macrourus* males in transitional plumages)

INDLEDNING

Interessen for studiet af rovfuglenes forskellige dragter er i de senere år stærkt stigende blandt vesteuropæiske feltornithologer. Øget rejseaktivitet til især Middelhavsområdet, hvor store rovfugletræk kan ses, har medvirket til dette. Identifikationsproblemerne er ofte betydelige, og behovet for at sprede viden om de mere vanskelige arter er stort. Til denne kategori hører hunner og ungfugle af Hede­høg *Circus pygargus* og Steppehøg *Circus macrourus*. Ungfugle­dragterne er udførligt behandlet af Svensson (1971), hvorimod en redegørelse over hannernes overgangsdragter, som de ser ud i felten, savnes. Skind­beskrivelser af disse overgangsdragter er detaljerede (Glutz von Blotzheim *et al.* 1971, H. F. Witherby *et al.* 1939), men det er sædvanligvis vanskeligt at omsætte skindbeskrivelser til forståelige feltbeskrivelser.

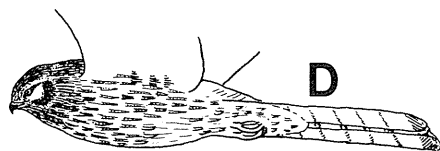
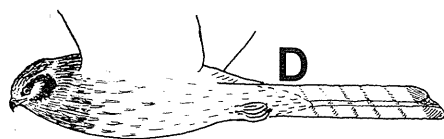
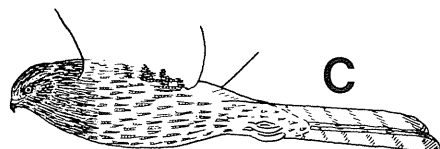
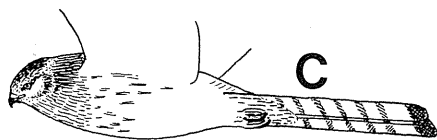
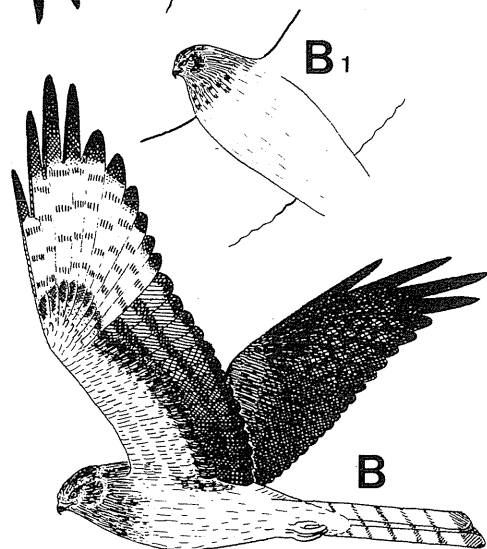
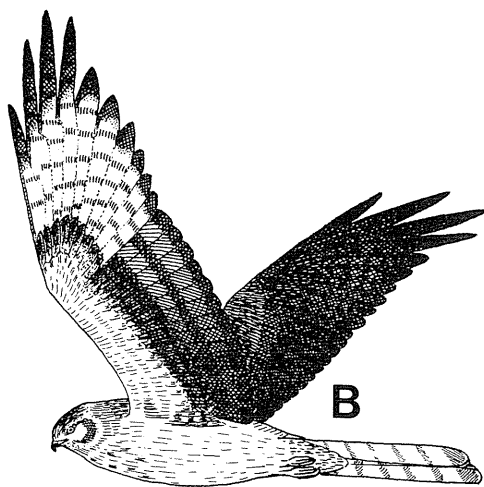
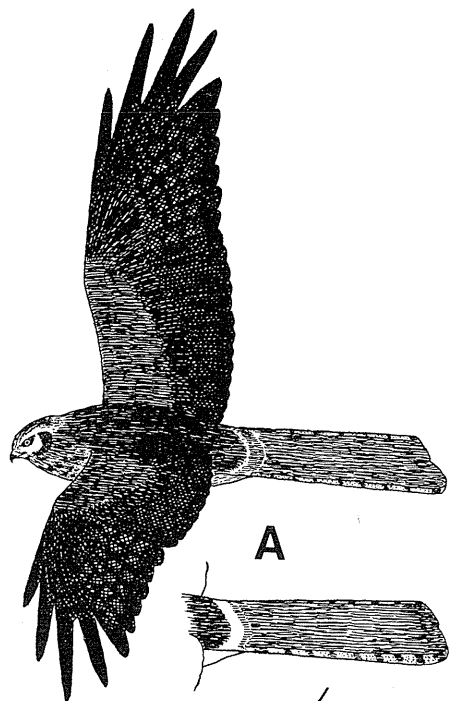
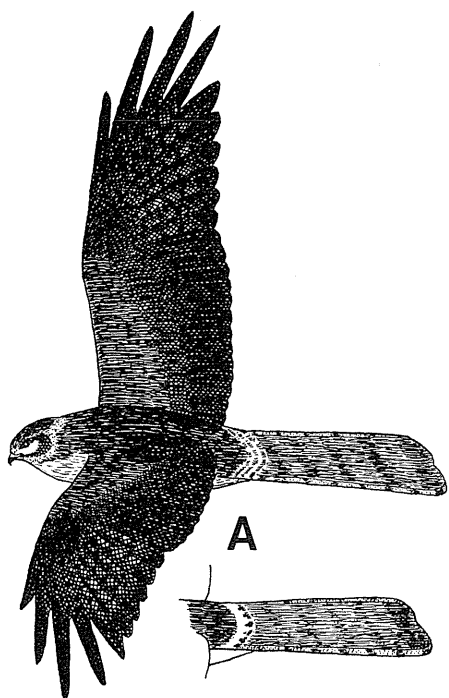
Forfatteren observerede d. 19.8.1968 en yngre han af Steppehøg på Amager (Christensen 1970). Artsbestemmelsen var baseret på den mørke farve på armsvingfjerens underside samt en nogenlunde tydeligt afsat lys halskrave. Svensson har demonstreret, at farven på armsvingfjerens underside (juvenile svingfjer) er et uholdbart skelnemærke mellem de to arter og fremhæver korrekt, at ungfuglene kun kan skelnes i felten gennem hovedtegningerne. Når det drejer sig om hannernes overgangsdragter, er forholdet imidlertid anderledes. Ifølge Glutz von Blotzheim (1971) og Studinka (1937) kan Hede­høg han i overgangsdragt have tydeligt afsat lys halskrave. Denne påstand gjorde en yderligere undersøgelse af observationen fra 1968

nødvendig. Dette lykkedes i efteråret 1975, hvor jeg under et besøg på British Museum i Tring undersøgte samtlige ikke-udfarvede hanner af Hede- og Steppehøg. Konklusionen af undersøgelsen er, at en lys halskrave fremtræder endog meget tydeligt hos nogle (men ikke alle) hanner af Hede­høg i 2. kalenderår. Observationen fra 1968 på Amager var af en *ca. 14 måneder gammel han af Hede­høg*. Svensson (*in litt.*) har ligeledes fundet, at den lyse halskrave kun kan bruges som kendetegn for unge Steppehøge hanner *inden fældningen* af hovedets fjer til 2. dragt begynder i foråret efter klækningen.

Jeg vil gerne takke Dr. Snow, British Museum, for tilladelse til at gennemgå samlingen i Tring. Ligeledes rettes en tak til den ornithologiske afdeling på Zoologisk Museum i København for adgang til og hjælp med skindsamlingen her. Endelig en tak til Lars Svensson for kritiske bemærkninger i forbindelse med de to arters overgangsdragter, for at have stillet noget af sit materiale og tegninger af skind fra Stockholms Zoologiske Museum til min rådighed og for inspirerende diskussion om emnet.

MATERIALETS STØRRELSE OG AFGRÆNSNING AF DRAGTERNE

Min felterfaring med overgangsdragter af Hede­høg og Steppehøg er ret begrænset; blot tre Steppehøge (to fra Israel og en fra Cypern) og fire Hede­høge (alle fra Danmark). Derudover har jeg modtaget feltbeskrivelser af en et år gammel han af Hede­høg fra Sønderjylland, juli 1971 (Knud Pedersen og Jörn Eskildsen), to 2. års fugle fra Skagen (Knud Pedersen) og to 2. års fugle fra Møn (Per Schiermacher Hansen), alle fire fugle *ca.* 10-11 måneder

gamle. Derfor er denne udarbejdelse først og fremmest baseret på optegnelser fra skindlagte fugle. Jeg har tilstræbt at skelne mellem detaljer, der kan ses ved nærobervation og det helhedsindtryk, de enkelte fjergrupper giver på større afstand (over 2-300 meter). Der er undersøgt 28 Hedehøge og 20 Steppehøge, fugle der alle viste fjerdragter mellem den juvenile og adulte hans. Desuden har Svensson bidraget med detaljer fra 5 skind af ikke-udfarvede hanner af Steppehøg. Endelig har jeg gennemgået et større antal juvenile fugle og adulte hanner af begge arter.

Der skelnes mellem tre fjerdragter hos flyvedygtige Hede- og Steppehøge; ungfugledragten, 2. års dragten og den udfarvede dragt. Juvenile hanner, overvejende i ungfugledragten, men med dele af småfjersdragten i fældning til 2. års dragten (fjerpartier på hoved og kropunderside helt eller delvis i 2. års dragten, men endnu med juvenile svingfjer), benævnes *2. år forår*, hvilket betyder, at fuglene er i andet kalenderår om foråret. Klækningstidspunktet er fastsat til juni, og da materialet i denne gruppe indeholder fugle fra januar til juli, har disse været mellem 7 og 13 måneder gamle. Juvenile fjer, specielt svingfjer, benævnes som 1. generations fjer. Nogle fugle indtages, med hensyn til fældning af svingfjer, et stadium mellem ungfugledragten og 2. års dragten. Denne gruppe har ingen betegnelse, men behandles særskilt. Fugle der næsten eller helt er i 2. års dragten (alle svingfjer af 2. generation) benævnes *2. år efterår* / *3. år forår*, hvilket vil sige, at fuglene var sidst i 2. eller først i 3. kalenderår. Materialet

indeholder fugle fra september til maj, hvorfor de har været mellem 15 og 22 måneder gamle. Derpå følger udfarvede hanners fjerdragt, der ikke behandles detaljeret her.

RESULTATER

2. år forår. Fig. 1 viser hanner af Steppehøg (til venstre) og Hedehøg (til højre). For Steppehøgens vedkommende er dragterne baseret på skind fra april-maj samt en feltobservation fra april (Israel). For Hedehøgen er benyttet skindmateriale fra januar-juli samt 7 maj-observationer fra Danmark. De på fig. 1 afbildede fugle er således i deres første »forår«, endnu med slidte juvenile svingfjer.

Hovedtegning og underside

På fig. 1 A ses hanner, stadig med juvenile hovedtegninger. Bemærk Steppehøgens brede, lyse halskrave. For forskelle og variationer i ungfuglenes hovedtegninger, se Svensson (1971).

Tidligt på foråret (varierer noget) begynder fældningen af fjer på hoved, strube og øvre bryst. Disse partier er på B begyndt at antage 2. års dragten. På C er hoved og hele underside i 2. fjerdragt. Steppehøgens hovedtegning i 2. kalenderår er endnu ret juvenil, *med mørkebrun øreplet og hvidlig kindplet under øjet*, en i bredde og tydelighed varierende lys halskrave (ofte næsten forsvundet) samt en hvidlig nakkeplet (mindre fremtrædende end hos ungfuglen). Fremvoksende lyst askegrå fjer udviser kontrasterne noget, og på C er de ungfuglelignende hovedtegninger delvis udvis-

Fig. 1. Steppehøg (venstre) og Hedehøg (højre). Hanner, *2. år forår*, 7-13 mdr. gamle. Svingfjer, vingedækfjer og delvis nedre bryst og bug er juvenile, overhaledeækfjer, midterste halefjerspar og i varierende grad strube, øvre bryst og hovedet er mere eller mindre i 2. dragt og har betydning for feltbestemmelsen. Bemærk forskellen i overhalens tværbånding (nye midterste halefjer) og Hedehøgens ofte næsten eller helt askegrå overhaledeækfjer (A, øverst). Begge arter kan vise lys halskrave (B). Bemærk forskellen i tegningen på hoved og forbryst (B og C). Fig. 1 D af Hedehøg viser en ca. 1 år gammel han (skind på Zoo. Museum, København) med endnu ikke fuldendt fældning af øvre bryst til 2. dragt; hovedtegningen er stadig juvenil og bugmidte har stadig juvenile fjer. På nogle Hedehøge er de askegrå fjer begrænset til strube og halsside, mens øvre bryst har nye brungrå kortstribede fjer (B1).

Males of Circus macrourus (left) and C. pygargus (right), 2nd year spring, between 7-13 month old. The flight-feathers, wing-coverts and to some extent lower breast/belly are juvenile, while upper tail-coverts, central tail-feathers and to some extent throat, upper breast and head-markings are in 2nd plumage and important to the identification. Note the difference in the dark barring on the upper tail (new central feathers). Some pygargus have almost or completely ash-grey upper tail-coverts (A, top). Both species may show a light facial ruff. Note the difference in the head and breast-markings in the two species (B and C). The upper breast is normally clearly darker in pygargus. An irregularly moulting, one year old pygargus (D, drawn from skin) was incomplete in the moult on the upper breast and still showed juvenile markings on the head and midbelly. In some pygargus, the ash-grey feathers are confined to throat and sides of neck, the upper breast having new brownish-grey spotted feathers (B1), differing from the adult male-like rusty-brown streaks on lower breast/belly, occurring in more advanced moulting specimens.

ket af nye grå fjer. Tegningernes forsvinden varierer tidsmæssigt noget og på nogle fugle kan de ses i 2. efterår, men udviskes herefter. De mørkebrune fjer på issen kan dog spores på nogle fugle i 3. forår. *Hedehøg mister ofte hurtigt sine ungfuglelignende hovedtegninger, når nye blågrå fjer vokser frem.* På et tidligt stadium i fældningen ses en noget mørkere farve på issen, hvidlig eller rustfarvet nakkeplet, mørkebrun øreplet og hvid kindplet under øjet (B1), men på de fleste fugle udviskes og forsvinder disse tegninger hurtigt. Herefter er hovedet næsten ensfarvet blågråt (C), gennemsnitligt lidt mørkere end hos udfarvede hanner. På mange fugle fremtræder ufældede slidte juvenile fjer ved slørranden som en *tydelig lys halskrave* (B). Nogle fugle mangler tydelig halskrave eller har den kun svagt antydet. Når hovedets fjer begynder at fælde til 2. års dragten, kan Steppenhøg ikke skelnes fra Hedehøg på en lys halskrave.

Tidligt i 1. forår viser Steppenhøg (B) underside af krop rustfarvet eller flødehvid, på øvre bryst ofte med nye grå fjer, med eller uden rustbrune skaffpletter eller -striber. Generelt er arten *ret lys på strube og øvre bryst*. På C er undersiden i mere fremskreden 2. års dragt. Strube og øvre bryst er mørkere eller lysere (især) grå, nedre bryst og bug hvid. Nedre bryst og ofte også dele af bugen har svage lange rustfarvede længdestriber, der kun ses på nært hold. Enkelte fugle (D) har mørkere gråt øvre bryst med mørkebrune længdepletter, hvorfor de ser mørkere ud fortil end gennemsnittet. De fleste Hedehøge antager en blågrå farve på halside, strube og øvre bryst samt en brunlig tone, der ikke ses hos udfarvede hanner. På nogle fugle er de blågrå fjer begrænset til strube og halsside, mens øvre bryst er gråhvidt med korte brungrå striber (B1), afvigende fra de senere fremvoksende rødbrunt sribede fjer på øvrige underside (se nedenfor). Arten er således *kendeligt mørkere fortil end Steppenhøg, med større kontrast til det, på dette tidspunkt for det meste juvenilt tegnede, ustribeede lyse nedre bryst og bug* (B). I løbet af sommeren, når fuglen er omkring et år gammel, men til tider allerede i april-maj (eller sept.-okt.), påbegyndes på nedre bryst og bug fjerskiftet til 2. års dragten, hvor hvide fjer med lange brede og velmarkerede rødbrune længdestriber vokser frem (C). Undersiden ligner dermed den udfarvede hans. Fig. 1 D af Hedehøg viser en ca. 1 år gammel han,

hvor de juvenile hovedtegninger træder særdeles tydeligt frem. Sent fremvoksende blågrå fjer ses kun på strube og halsside bag den diffuse lyse halskrave. Nedre bryst og delvis bug er i 2. års dragten.

Overhaledækfjer og midterste par halefjer

De juvenile overhaledækfjer fældes tidligere end de fleste andre fjergrupper. Således viste alle undersøgte unge hanner af Hedehøg, med overhaledækfjerene i behold, friske 2. generations fjer. Fordelingen var følgende: 2 fugle fra januar (7 måneder gamle), 3 fra april (10 mdr.), 2 fra maj (11 mdr.), 1 fra juni (12 mdr.) og 1 fra juli (13 mdr.). Desuden havde 3 udaterede skind nye overhaledækfjer. De 3 undersøgte skind af Steppenhøg havde nye overhaledækfjer (april-maj). Midterste halefjerspar udskiftes noget senere. Hos Hedehøg havde 8 fugle (2 jan., 2 april, 2 maj og 2 udaterede) stadig det midterste par halefjer juvenilt gråbrune med mørkebrune tværbånd. På 1 maj, 1 juli og 1 udateret fugl var nye midterfjer halvt udvokset og 3 fugle (april, juni og udateret) havde helt udvoksede midterfjer (øvrige halefjer slidte juvenile). Af 3 Steppehøge viste 2 (april og maj) nye midterfjer i halen, mens en april fugl havde alle halefjer slidte juvenile.

Anden generation af Steppenhøgens overhaledækfjer er hvide med ret variable, mørkebrune til askegrå tegninger, enten i form af mere eller mindre gennemløbende tværbånd eller som dråbepletter nær fjerspidser, eller også en blanding af begge. A viser variationer der er hyppigt forekommende. I felten viser nogle fugle meget smal hvid »overgump«, andre tværbåndede eller plettede hvide overhaledækfjer. På tæt hold virker overhaledækfjerene plettede i gråbrunt og hvidt, men på større afstand syner de gråbrune, uden tydeligt hvidt felt.

Hedehøgens nye overhaledækfjer varierer også en del. Normalt er de hvide basalt og askegrå terminalt (dog med smalle hvide yderrande). På nogle fugle er de overvejende askegrå, kun hvide helt basalt; hos andre er de hvide, kun med askegrå spidser. Nogle fugle viser helt askegrå overhaledækfjer uden hvidt. Endelig viste et enkelt skind hvide overhaledækfjer med askegrå subterminalpletter. I felten vil *nogle* fugle vise næsten helt hvid »overgump«, som hos nogle Steppehøge på samme alderstrin, andre viser kun en smule hvidt helt basalt, og individer med *helt*

askegrå overhaledækfjer (uden hvid overgump) er karakteristiske.

Når halen er *samlet* ses fra oversiden næsten kun det midterste par halefjer. Anden generation af Steppehøgens midterste par halefjer er brungrå med 4-5 (varierer) lidt mørkere gråbrune tværbånd (A). De mørkere tværbånd varierer i tydelighed, men er oftest kun svagt aftegnet, subterminalbåndet er dog lidt bredere og tydeligere. Alle båndene *kan* fremtræde tydeligt. Under feltforhold vil mørke halebånd som regel være vanskelige at se, dersom fuglen ikke ses under gode observationsbetingelser. Det midterste par halefjer er hos Hede- og Steppehøg. Alle de undersøgte skind med disse fjer udvokset og i behold *havde ensfarvede halefjer uden tværbånd*. Et enkelt skind viste imidlertid svag mørk markering nær spidsen, men generelt er halens overside helt uden mørke bånd i samlet tilstand. Der kræves særdeles gode observationsbetingelser for at konstatere, om det midterste par halefjer hos Steppehøg er nye 2. generations fjer. Det må understreges, at nogle Steppehøge har meget svage tværbånd, kun synlige på kort afstand.

Sammenlagt kan de vigtigste forskelle hos *typiske* fugle i 2. år forår siges at være følgende: Steppehøg har ret ungfuglelignende hovedtegninger, mod næsten ensfarvede hovedsider hos Hede- og Steppehøg. Steppehøg har meget lys underside helt op til den enten lysegrå eller rustgule til flødefarvede strube og øvre bryst. Under normale feltbetingelser (over 2-300 meter) forekommer undersiden ustribet. Hede- og Steppehøg har mørkere blågrå (eller mørkt askegrå) strube og øvre bryst, kontrasterende mod den ustribede juvenile øvrige underside. Nogle individer har anlagt adult han-lignende velmarkerede længdestriber under brystet, synlige på afstande hvor Steppehøgens stribning »for-svinder«. Kun ved nærobservationer er oversiden af halen samt overhaledækfjer til hjælp ved identifikationen. Steppehøgens svage mørke tværbånd kontra Hede- og Steppehøgens ubandede midterste par halefjer er brugbare skelnemærker. Hede- og Steppehøge uden hvid overgump (med næsten eller helt askegrå overhaledækfjer) er karakteristiske.

Nogle Hede- og Steppehøge i 2. år forår har ikke anlagt blågråt hoved og øvre bryst, men viser måske nogle blågrå fjer på strube og halsside, og ellers juvenile hovedtegninger. Således kan der forekomme individer, der næsten helt fal-

der uden for de her beskrevne dragttypen. Sådanne atypiske fugle, endnu med juvenilt ustribet nedre bryst og bug og med det midterste par halefjer slidte juvenile, kan formodentlig kun skelnes gennem de endnu juvenile hovedtegninger samt de nye overhaledækfjer.

Under visse belysninger kan Hede- og Steppehøgens hoved, strube og øvre bryst i felten *forekomme noget lysere askegrå, uden nævneværdig kontrast til øvrige underside*. Forskellen i brystets farvekontrast mellem de to arter *kan* således være mindre markant end det fremgår af skindlagte fugle.

Den øvrige fjerdragt, som f.eks. svingfjer og vingedækfjer, er uden betydning for bestemmelsen *før* fældningen af disse fjergrupper, og omtales derfor ikke her.

Overgang mellem 2. år forår og 2. år efterår/3. år forår (fig. 2)

I det undersøgte materiale fandtes 3 eksemplarer af Hede- og Steppehøg, der med hensyn til fældning af svingfjer og fjer på underside af krop stod mellem fugle tilhørende 2. år forår og 2. år efterår/3. år forår. Dertil har jeg en feltobservation fra august (Christensen 1970) samt oplysninger om en han fra juli. Begge fugle var i en overgangsdragt, der stort set var identisk med de tre skind. Steppehøge med svingfjer i fældning på tilsvarende måde, er ikke blevet undersøgt, men eftersom fældningsforløbet stort set er identisk med Hede- og Steppehøgens, må sådanne kunne ses.

Fig. 2 A, B og B1 viser overgangsformer af Hede- og Steppehøg, ca. 14-16 måneder gamle (august-oktober). A viser en oktober fugl med hoved og øvre bryst fældet til 2. års dragten, hvorimod øvrige underside, undervingedækfjer og armsvingfjer er i ungfugledragt. Håndsvingfjer er i fældning fra ungfugledragten til 2. års dragten, og 1.-8. håndsvingfjer (talt indefra) er nye friske fjer, mens de to yderste er slidte fjer fra ungfugledragten. B viser en lidt yngre fugl fra august, der er lidt længere fremme i fældningen mod 2. års dragten, idet nedre bryst har spredte nye fjer (længdestriber). De fleste undervingedækfjer og alle håndsvingfjer er nye. De nye håndsvingfjer ligner meget den udfarvede han, men de 6 yderste er gennemsnitligt mere brunlige, ikke så sortagtige. Undersiden af de 4 inderste håndsvingfjer varierer i udseende. På de fleste fugle danner de en glidende farveovergang mellem de hvide (nye) armsvingfjer og sort-

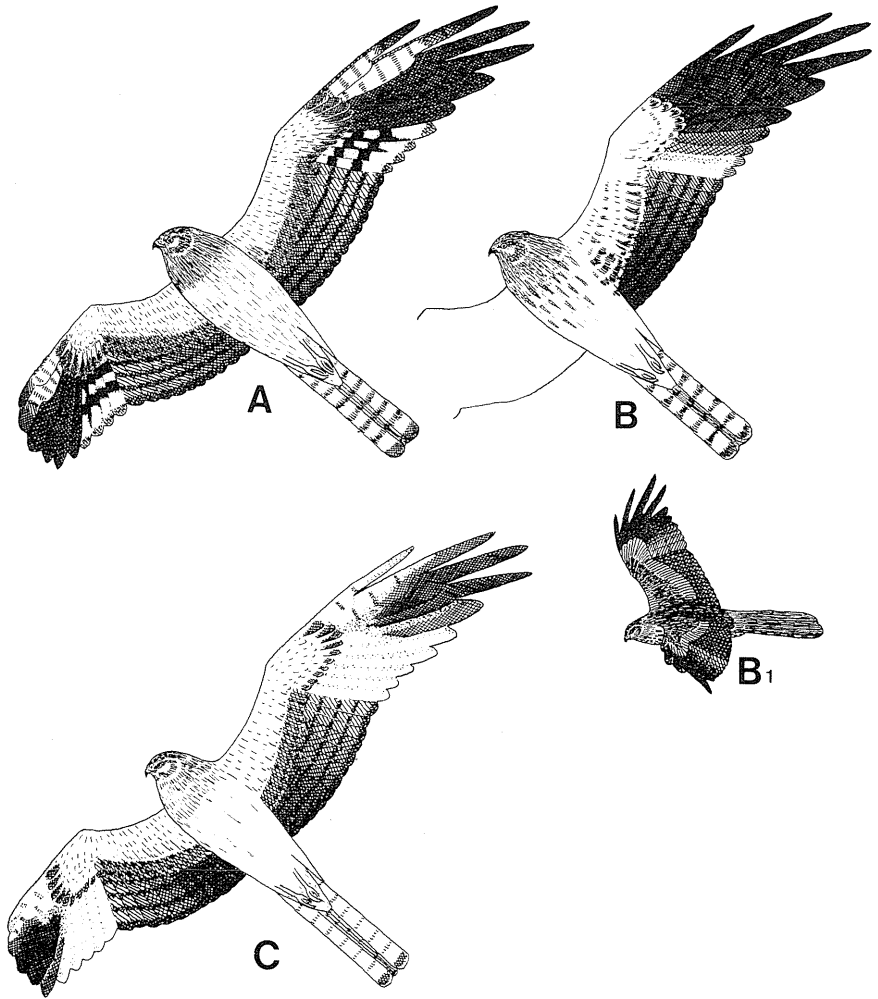

Fig. 2. Hede-høg (A, B og B1) og Steppehøg (C), hanner i overgang mellem 1. og 2. dragt, ca. 14-16 mdr. gamle. Svingfjer er i fældning, idet håndsvingfjer næsten eller helt er udskiftet, hvorimod armsvingfjer er juvenile. Bemærk Hede-høgens gennemgående mørkere forbryst samt forskelle og ligheder i hovedtegninger. Hede-høg viser ofte lys halskrave som hos Steppehøg. Iagttag Hede-høgens (A) fældning af håndsvingfjer, hvor de to yderste er juvenile, hvorved et brunsort kileformsmønster fremstår, meget lig det der ses hos Steppehøg (C, nogle Steppehøge har smalle mørke tværbånd på de yderste nye håndsvingfjer). Hos Hede-høg varierer de 4 inderste håndsvingfjer i udseende (A og B). Se i øvrigt teksten side 15. På B1 er nogle af armdækfjerene og store hånddækfjer nye askegrå fjer. Bemærk den ensfarvede grå overgump og -hale.

Males of Circus pygargus (A, B and B1) and C. macrourus (C) in transition between 1st and 2nd plumage, approximately 14-16 month old. The primaries are more or less moulting into 2nd plumage, while secondaries are worn juvenile feathers. Note the generally darker upper breast of pygargus, and the differences and similarities in the head-markings. Both species may show a light facial ruff. Specimens of pygargus (A) with the two outermost primaries still juvenile, produce a dark wedge-shaped pattern, very much like that seen in macrourus (C). Some macrourus show narrow faint dark bars to the outermost new primaries (C). In pygargus, the 4 innermost primaries vary in colour. They are usually dark grey, gradually being paler grey/white inwards (B) or less frequently, all 4 are greyish-white, tipped grey (A). Normally, black bars are present on 4 innermost primaries below, but are sometimes absent. In pygargus, the upper wing-coverts are moulting towards 2nd plumage. On B1 some secondary-coverts and the greater primary-coverts are new ash-grey feathers. Note the uniform ash-grey tail-coverts and tail (new central tail-feathers).

brune håndsvingfjer (B) (Som regel er de to inderste håndsvingfjer hvidlige, 3. inderste grålig og nr. 4 næsten eller lige så mørk som de 6 yderste). Sjældnere ses fugle, hvor de 4 inderste håndsvingfjer alle er lysegrå til hvidlige, kontrasterende mod øvrige håndsvingfjer (A). For det meste ses to sorte, mere eller mindre regelmæssige tværbånd samt grå spidser på de inderste håndsvingfjers underside (de sorte bånd er i reglen ret udtværede på 3.-4. håndsvingfjers inderfane), men få individer mangler dem (B). For variationer af indre håndsvingfjers overside, se 2. år efterår/3. år forår (Fig. 3).

Individer med håndsvingfjer i fældning som hos A, hvor de to yderste håndsvingfjer er juvenile, danner et mørkt mønster, *der ligner, specielt på større afstand, det sortagtige kileformsmønster, der ses hos hanner af Steppenhøg efter fældning af de juvenile håndsvingfjer*. Forveksling mellem de to arter er en indlysende mulighed (denne kombination kan også ses hos Blå Kærhøg *Circus cyaneus*). Et udateret skind af Hedehøg, med håndsvingfjersmønster som ovenstående, havde desuden fældet de 5 yderste armsvingfjer. Her er de 2 sorte bånd på de nye armsvingfjer afgørende for bestemmelsen. Fig. B viser en dragt, der svarer til undertegnede observation af Hedehøg fra august 1968 på Amager.

Til sammenligning er vist en Steppenhøg (C) på samme fældningstrin som B, hvad angår håndsvingfjerene. Kroppens underside er i 2. års dragten. Bemærk håndsvingfjersmønstrets lighed med A af Hedehøg. Steppenhøgens sædvanligvis lysere bryst samt hovedtegningerne, der på dette fremskredne tidspunkt næsten altid viser de afgørende forskelle, der er nævnt under 2. år forår, er brugbare skelnemærker. Lys halskrave, der kan ses hos begge arter, hjælper ikke ved identifikationen. På nogle Steppenhøge ses halskraven tydeligt fortsætte tværs over struben, hvilket ikke ses hos Hedehøg. Andre skelnemærker *kan* findes i overhaledekkfjerene og på oversiden af det midterste par halefjer, der på flertallet af 1 år gamle fugle vil være mere eller mindre udvoksede (B1). Overvingens dækkfjer, der i større eller mindre grad er i 2. års dragten (nye grålige og gamle brune fjer giver ofte et broget indtryk), vil kun sjældent være til nytte ved bestemmelsen, måske undtaget Hedehøge med nye, lyst sølvgrå hånddækkfjer,

der kontrasterer mod øvrige vingedækkfjer (se 2. år efterår/3. år forår).

2. år efterår/3. år forår (2. års dragten, fig. 3)

Fugle i denne gruppe har skiftet de juvenile svingfjer ud med adult han-lignende fjer, hvilket letter bestemmelsen betydeligt. På fig. 3 ses Steppenhøg til venstre og Hedehøg til højre. Hos Steppenhøg er dragterne baseret på skind fra september til april samt på to feltobservationer (oktober og april). Hos Hedehøg er dragterne baseret på skind fra august til maj.

Men hensyn til tegninger på hoved, overhaledekkfjer og midterste par halefjer gælder, hvad der er skrevet under gruppen 2. år forår. Sidst i 2. års dragten anlægger Steppenhøg imidlertid den udfarvede fugls overhaledekkfjer, der altid er hvide med askegrå tværbånd. Ligeledes, men senere i 3. kalenderår, udskiftes det midterste halefjerspar til den udfarvede hans og er da ensfarvet mellem- til lyst askegrå *uden* mørke tværbånd (svage mørke skaftnære markeringer hos nogle individer ses næppe i felten). Ungfuglelignende hovedtegninger udviskes yderligere og hovedet bliver lysegråt. Mørkere issefjer kan dog spores langt ind i 3. kalenderår. Sammenlignet hermed er Hedehøgens hoved stort set mørkere og mere ensfarvet askegråt eller blågråt, ofte med lidt mørkere fjer på issen og lysere fjer i nakken. Det meste af en eventuel lys halskrave forsvinder i løbet af 3. kalenderår.

Vingeoverside: Hos de fleste Steppenhøge i 2. års dragten er svingfjerene snavsede askegrå eller brungrå, betydeligt mørkere end den udfarvede hans. Den ydre halvdel af 5.-9. håndsvingfjer (talt indefra) er mørkere gråbrun til sortbrun (mest udbredt på 6.-7. håndsvingfjer). Som følge af svingfjerenes mørke grundfarve, fremtræder der normalt *ikke* noget tydeligt velafgrænset mørkt kileformsmønster, som hos den udfarvede han; vingespidserne er kun lidt mørkere end øvrige overvinge (A). Imidlertid varierer svingfjerenes grundfarve noget, og nogle fugle har klart lysere og renere askegrå svingfjer, kontrasterende mod de mørkere sortbrune håndsvingfjerspidser, hvorved kileformsmønstrer træder tydeligt frem (B). Disse lyse individer har kun lidt mørkere svingfjer end gamle hanner.

Hedehøgens 6 yderste håndsvingfjer er brunsorte som på undersiden. Håndens overside er *mørkere og udfylder hele den ydre del*

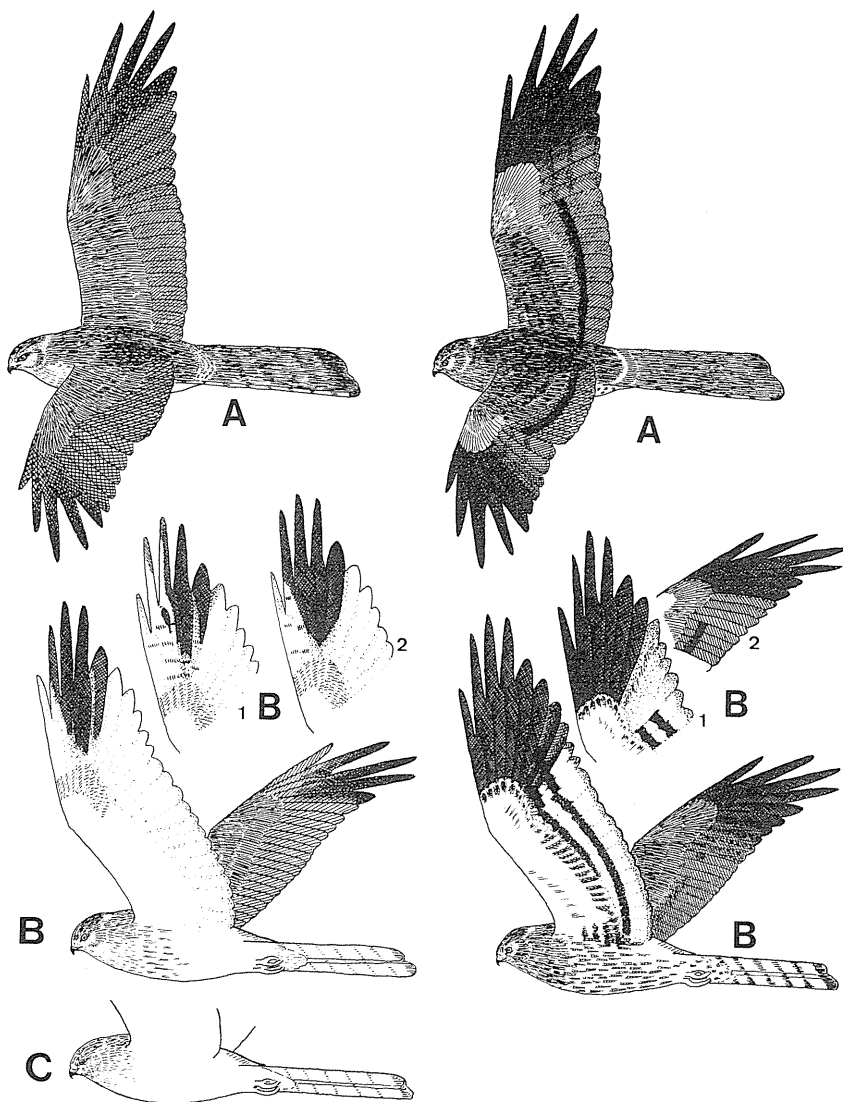

Fig. 3. Steppenhøg (venstre) og Hedehøg (højre), hanner i 2. fjerdragt, 2. år efterår/3. år forår. Alle svingfjer er af 2. generation. Bemærk variationen på Steppenhøgens overvinge (A og B), hvor de fleste fugle (A) er smudsigt askegrå/brungrå, blot med lidt mørkere vingespids. Sammenlign med Hedehøg (B), hvor det sorte bånd over armsvingfjerene er svagt og ufuldstændigt aftegnet og hvor hånddækfjerene *ikke* er tydeligt lysere end øvrige overvingedækfjer. Ses et sådant individ flyve bort lavt over jorden, kan adskillelse fra smudsigt farvede Steppehøge være vanskelig. De fleste Hedehøge i 2. dragt ser dog ud som vist på Fig. 3 A, med tydeligt brunsort bånd over armsvingfjerene og lysegrå/sølvgrå hånddækfjer, der kontrasterer mod armdækfjerene. Ses undersiden tydeligt, er bestemmelsen let. Bemærk forskelle i hovedtegning/farvetone, undersidestribning og svingfjersmønstre.

Males of C. macrourus (left) and C. pygargus (right) in 2nd plumage, 2nd year autumn/3rd year spring. The field-identification is easy as the flight-feathers more or less resemble those of the adult male. Note the variation on the upper wing of macrourus (A and B) where most specimens (A) show dirty ash-grey/brownish-grey ground-colour, the wing-tips being only a little darker. For comparison, see pygargus (B) with the black band across the secondaries very poorly marked, the lack of contrast between the primary-coverts and the secondary-coverts. Most pygargus, however, look as shown in Fig. 3 A. Note the differences in the head-markings, colour shade on the breast, streaks on the underparts and pattern on the flight-feathers below in the two species.

af overhånden frem til vingeforkanten, hvilket ikke er tilfældet hos Steppenhøg. Oversiden af de 4 inderste håndsvingfjer varierer i udseende. Oftest er 3.-4. mørkt sodgrå til mørkegrå, specielt på yderfanerne; de to inderste er lysere askegrå, især på inderfanerne (A og B). Disse fugle viser gradvis farveovergang til armsvingfjer. Få fugle har de 4 inderste håndsvingfjer ret ensfarvet askegrå (B2), og som følge heraf en større kontrast til sortbrune yderhånd, større end hos de fleste Steppenhøge (dog ikke når det drejer sig om lyse Steppenhøge i 2. års dragten, B). Armsvingfjerene er askegrå (ren eller snavset askegrå), hos de fleste fugle med *et brunsort bånd hen over alle fjer* (A), som hos den udfarvede han. Nogle fugle har kun mørkt tværbånd på nogle af armsvingfjerene, mens båndet på andre fugle er utydeligt afsat (B), og enkelte kan faktisk mangle båndet, eller kun have det antydnet på enkelte fjer. Hedehøge med ufuldstændigt mørkt bånd på armsvingfjerenes *overside* er fugle i 2. års dragten.

Overvingens dækfjer er på de fleste Steppenhøge farvet som svingfjerene, snavset brungrå eller askegrå. Faktisk ser hele overvingen ret ensfarvet ud, skulderfjerene er dog klart mørkere (A). Svage rustbrune kanter på nogle af de små og mellemste armdækfjer ses ikke i felten. Hånddækfjerens farve følger som regel de inderste håndsvingfjers, lysere eller mørkere aske- eller brungrå, uden kontrast til øvrige overvingedækfjer. På Steppenhøge med lysere askegrå svingfjer, fremtræder dækfjersområdet lidt mørkere, til forskel fra udfarvede hanners ensfarvede askegrå overvinge. Den typiske Hedehøg i 2. års dragten (A) har askegrå armdækfjer, ofte med sodgrå fjerspidser, givende forvingen et mørkere udseende, mens hånddækfjerene (især de store) er tydeligt lysere askegrå, til tider næsten sølvgrå, kontrasterende mod armdækfjerene. Gennemsnitligt er hånddækfjerene ikke så lyse som hos den gamle han. Nogle fugle mangler sodgrå armdækfjerspidser og er snavsede askegrå, ligesom hånddækfjer blot er askegrå, uden større kontrast til armdækfjer (B og B2).

Vingeunderside: Fig. 3 B viser nogle almindelige variationer af undervingens tegninger. Steppenhøg er let at skelne på håndsvingfjerens mønster, der stort set ligner den udfarvede fugls. Bemærk variationen i det sorte udbredelse og at nogle individer viser smalle mørke tværbånd på nogle af de forre-

ste håndsvingfjer, et særkende for nogle, men langt fra alle fugle i 2. års dragten. Armsvingfjerene er lyst gråhvide med hvide inderfanekanter og lysegrå spidser, karakterer der kun ses under de bedste observationsbetingelser. Under normale feltforhold (over 2-300 meter) er undervingen hvid med et velmarkeret og *kontrasterende sortbrunt kileformmønster*. Undervingens dækfjer er rent hvide, undtagen store hånddækfjer, der er marmoreret grå, et særkende for fugle i 2. års dragten. Enkelte individer fra 2. år *efterår* kan have få spredte juvenile armdækfjer i form af svage rustbrune skaftstriber, men disse ses næppe i felten.

Hedehøg er let at identificere på undervingens svingfjersmønster. Håndens underside er som beskrevet under »overgang mellem 2. år forår og 2. år efterår/3. år forår«. Se iøvrigt B og B1. Armsvingfjer er hvide på undersiden med 2 sorte bånd (det øverste delvis skjult af store armdækfjer) og grå spidser.

Ifølge Glutz von Blotzheim *et al.* 1971, kan de sorte bånd på armsvingfjer være ufuldstændigt afsat eller mangle. Af det undersøgte materiale, der ligger til grund for denne artikel, fremgår, at det sorte bånd på oversiden af armsvingfjer kan mangle. Af skindbeskrivelsen i det tyske værk fremgår det ikke klart, om det også gælder armsvingfjerens *underside*, men det kan ikke bekræftes gennem det af undertegnede og det af Svensson (*in litt.*) undersøgte materiale.

Undervingens dækfjer er hvide med markante sorte tegninger på hånddækfjer, rustbrune tværbånd og længdepletter på store armdækfjer og samme farve skaftstriber på nogle af de små armdækfjer, klart afvigende fra Steppenhøgens utegnede hvide armdækfjer.

Kroppens underside: Er hos Steppenhøg som beskrevet under de foregående grupper, øvre bryst lyst askegrå, nedre bryst og bug hvid med svag længdestribning af varierende udstrækning. Yngre individer (2. år efterår) er til tider lyst rustfarvede på strube og øvre bryst og lysere eller mørkere rustfarvede på strube og øvre bryst og lysere eller mørkere rustfarvede på underhaledækfjer. I 3. år forår (3. kalenderår) er fugle i 2. års dragten blegere og lysere på strube og øvre bryst, formodentlig som følge af slid samt nye lysegrå fjers tilsynkomst. I denne periode anlægges adult dragt på hoved og underside, mens svingfjerene for en tid stadig er slidte fjer fra 2. års dragten (C). Hele undersiden er i 2. års dragten klart lysere end Hedehøgens, har lysere forbryst og er uden kraftig længdestrib-

ning. Nogle Steppenhøge, måske kun fugle i 2. år efterår, kan have mørkebrun pletning på grå strube og øvre bryst og ser derved forholdsvis mørke ud fortil (som hos fig. 1 D). Sammenlignet med den udfarvede Hedehøg har fugle i 2. års dragten lidt mørkere farvet bryst, en farve der ikke strækker sig så langt ned mod bugen som hos den udfarvede han. Ligeledes har 2. dragts fugle gennemsnitligt noget tættere og bredere længdestriber på nedre bryst og bug.

ENGLISH SUMMARY

Field-identification of *Circus pygargus* and *Circus macrourus*, males in transitional plumages

While the field-identification of juvenile and female *Circus pygargus* and *C. macrourus* has been accurately treated by Svensson (1971), little has been written about males in transitional plumages. Proper field descriptions of such males are seldom published, especially when dealing with *macrourus*. This paper is mainly based on skins (*pygargus* 28, *macrourus* 20), and only a few field descriptions have been available (*pygargus* 9, *macrourus* 3). The plumages have been divided in three groups; *2nd year spring* (juvenile males in spring of second calendar year). The birds of this group were 7-13 months old (month of hatching appointed to June). The group *2nd year autumn/3rd year spring* indicates males in autumn of second calendar year/spring of third calendar year. The birds of this group were 15-22 months old. Few individuals were intermediate between the two groups mentioned above. They were approximately 13-16 months old (summer of second calendar year). These are treated separately.

2nd year spring (Fig. 1): The juvenile (1st plumage) *C. pygargus* and *C. macrourus* are separated through the head markings (Svensson 1971). When males begin to moult towards 2nd plumage in early spring (the year after hatching), *pygargus* attains ash-grey, almost bluish-grey head, throat and to some extent upper breast. The well-marked juvenile head markings (white above and below eye, dark patch on ear-coverts) are blurred and soon disappear as new ash-grey feathers start to grow. Many specimens, however, show a light facial ruff of remaining worn juvenile feathers (B), which may lead to confusion with *macrourus*. On the other hand, *macrourus* retains its juvenile head markings, though they are more or less blurred by some new, pale ash-grey feathers. A whitish patch below eye, a dark brownish-grey ear-patch and a variable light facial ruff (often indistinct) are normally visible. The throat and upper breast become pale ash-grey (darker grey in *pygargus*), often with rusty-white feathers admixed. A few *macrourus*, however, have

the upper breast rather heavily spotted dark brown, looking dark-breasted in the field (D).

During the second summer when the bird is about one year old (sometimes earlier or later), *pygargus* attains adult male-like streaks on the underparts (C) (few such streaks, though shorter and darker grey-brown, are often present on the upper breast in some spring birds, B1). Before the moult starts, the lower breast and belly are unstreaked juvenile-coloured (most spring birds), often, but not always, bleached to rusty — or creamy — white, contrasting well to the darker ash-grey throat and upper breast (B and C). In the corresponding plumage, most *macrourus* attain (rusty) white lower breast and belly, with a variable amount of long faint rusty-brown streaks to lower breast and to parts of the belly (vary). At a distance, the underparts appear unstreaked white, either with rusty-white or pale greyish throat and upper breast. Sometimes the light facial ruff separates the feathers on the throat from the remainder of the underparts, not seen in *pygargus*.

In 2nd year spring birds, remiges and most or all wing-coverts are juvenile, thus offering no help to the field-identification. When the central pair of rectrices and the upper tail-coverts are moulted into the 2nd plumage, some small differences are detectable. The juvenile upper tail-coverts are renewed very early in the spring when the bird is little more than half a year old. The central pair of rectrices, which constitutes the appearance of the *closed* upper tail, is replaced later in spring or in early summer.

In *pygargus*, the new upper tail-coverts are white basically, ash-grey distally. In the field, only a very narrow white rump-patch is visible. The distribution of white/ash-grey on upper tail-coverts varies. In some birds, only narrow grey subterminal spots are seen (white rump-patch almost as wide as in juveniles), in others the white is limited to the very base of the visible part of the tail-coverts or is lacking (the white at the base covered by the rump-feathers). Such specimens, almost or completely without white rump-patch, are *diagnostic* and can be identified as *pygargus*. In *macrourus*, the new upper tail-coverts are white with variable ash-grey or brownish-grey markings, either as dark cross-bars or as drop-like spots near the feather-tips, or a mixture of both. In the field, some birds show a prominent white (though narrow) rump-patch, others show brownish-grey speckled white rump. At a distance, these latter birds *apparently* lack white rump, in this respect being similar to some *pygargus* (compare the two species in Fig. 1 A).

In *pygargus*, the new central pair of rectrices is *unbarred* (dirty) ash-grey above. On all specimens but one, with new central rectrices, these were uniform without dark bars. The one exception had just a slightly darker shade near the tip of the tail, forming a most ill-defined subterminal bar. In *macrourus*, these feathers are ashy grey-brown with 4-5 (varying) slightly darker greyish-brown bars. The

bars vary in distinctness, but normally they are poorly marked though the terminal bar is wider and more distinct. However, all the bars may appear clear-cut. It is obvious that good observation conditions are essential to determine whether dark bars are present, especially in poorly marked *macrourus*. Similarly, it is difficult to make out whether the central pair of rectrices is new, when dealing with *macrourus*.

Transitional plumage between 2nd year spring and 2nd year autumn/3rd year spring (Fig. 2):

The following examination is based on three skins and two field-observations of *C. pygargus* (one July, two August, one October and one undated). The moult of the flight-feathers and feathers of underparts were intermediate between 1st (the juvenile) and 2nd plumage. No skins of *macrourus*, in the same stage of moult, have been examined, but since the moult in *macrourus* roughly follows the same scheme as in *pygargus*, such individuals must be considered.

The transitional plumages shown in Fig. 2 (A, B and B1 *pygargus*, C *macrourus*) may cause unexpected identification problems. As shown there are differences in head and breast-markings (see 2nd year spring). In more advanced moult towards 2nd plumage, some *pygargus* show adult male-like streaks on the underbody and under wing-coverts (B), making the identification easier. While most or, as shown in Fig. 2, all secondaries are worn juvenile feathers, the primaries are either in moult (A) or have finished it (B). When *pygargus* has renewed all but the two outermost primaries (A, found in the three skins), *the blackish-brown pattern on the primaries appears wedge-shaped, very like the blackish pattern found in male macrourus* (C). Most *pygargus*, however, show black bars to the 4 innermost primaries below (A). Confusion with *macrourus* is most likely, especially at a distance.

The upper wing-coverts are more or less in 2nd plumage and hardly help in identification. Exceptions are perhaps specimens of *pygargus* in progressive moult, with new pale ash- or silver-grey primary-coverts, contrasting to remainder darker wing-coverts. Other points to look for are the small differences on the upper tail-coverts and central tail-feathers, described under 2nd year spring birds.

2nd year autumn/3rd year spring (2nd plumage, Fig. 3):

Birds in 2nd plumage more or less resemble adult males and the identification is normally easy. The characters described under the two previous groups (head-pattern, colour of throat and upper breast, upper tail-coverts and upper tail) are valid in 2nd plumage. In spring and summer of the 3rd calendar year, *macrourus* attains the upper tail-coverts and central tail-feathers of the adult male. The upper tail-coverts then, are always with ash-grey cross-bars and the central tail-feathers are uniform, medium to light grey without dark bars (faint dark

markings near the shafts of the central tail-feathers of some specimens, are hardly visible in the field). The head-markings in the 2nd plumage are as shown in Fig. 3.

The differences and variations of the upper wing are shown in Fig. 3 A and B. The identification should cause no problems as the pattern on the flight-feathers more or less resembles that of the adult male. Nevertheless, the following should be noted. In most *macrourus*, the ground colour is on average clearly darker above on the flight-feathers than in the adult male. Similarly, the dark pattern on the primaries above is on average less blackish-brown, and as a result the whole upper wing seems rather uniform, dirty ashy brownish-grey, grading into the darker tips of 6th-9th primaries (A). Nevertheless, some *macrourus* show paler and cleaner ash-grey flight-feathers and darker, much more contrasting wedge-shaped pattern on the primaries. Such specimens are easily identified, but dirty coloured birds, flying away from an observer low over the ground, call for caution (compare *macrourus* A with upper wing of *pygargus* B). Most *pygargus* differ from *macrourus* in having the black band across the secondaries above, like the adult male. The upper hand in *pygargus* is darker and the blackish-brown colour reaches the leading edge of the hand and often pale ash-grey primary-coverts contrast to darker secondary-coverts. Nevertheless, the blackish secondary band can be very poorly marked (B) and exceptionally, be almost or completely lacking above. Sometimes, the primary-coverts are medium-grey without contrast to the secondary-coverts (B and B2).

In both species the under wing-pattern resembles that of the adult male. In *macrourus* (B) the brownish-black on the primaries varies (B, B1 and B2). The greyish greater primary-coverts are diagnostic in the 2nd plumage (white in the adult male). Note that few *macrourus* (only 2nd year autumn?) look rather dark-breasted as a result of dark-brown spots on medium grey, not pale grey, feathers of the throat and upper breast, just like few 2nd year spring birds (see Fig. 1D).

Caution: Skins of *pygargus* show clearly darker ash-grey/bluish-grey throat and upper breast than the paler grey-breasted skins of *macrourus*. Under certain light conditions in the field the dark grey throat/upper breast of *pygargus* may look rather pale greyish. The identification problems should be limited to birds in 2nd year spring and summer, before the lower breast and belly moult into the 2nd plumage.

Odd *pygargus* in 2nd year spring show no or little bluish-grey on head, throat and upper breast (late moulting individuals), the entire underparts being juvenile. Since the central tail-feathers may still be old abraded dark-barred feathers, such birds are difficult to separate from *macrourus*. Some help may be found in the juvenile head-markings and the new upper tail-coverts.

LITTERATUR

- Christensen, S, 1970: Steppenhøg (*Circus macrourus*) iagttaget på Amager, 1968. Dansk orn. Foren. Tidsskr. 64: 86-88.
- Glutz von Blotzheim *et al.* 1971: Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Falconiformes, Bd. 4. Frankfurt am Main.
- Piechochi, R. 1955: Über Verhalten, Mauser und Umfärbung einer gekäfigten Steppenweihe (*Circus macrourus*). Journal für Ornithologie 96: 327-336.
- Studinka, L. 1937: The habits and plumages of Montagu's Harrier (*Circus pygargus*). Aquila 46-49, 247-268.
- Svensson, L. 1971: Stäpphök (*Circus macrourus*) och Angshök (*C. pygargus*) — problemet att skilja dem åt. Vår Fågelvärld 30: 106-122.
- Witherby, H. F. *et al.* 1939: The Handbook of British Birds, Bd. 3, London.

Manuskriptet modtaget 16. oktober 1976.

Forfatterens adresse:
Herluf Trollesgade 8, 3.th.
1052 København K.